

ΚΡΗΤΙΚΑ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

13*

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΥΒΑ

Εἰς τὸ περιοδικὸν «Byzantinische Zeitschrift» τοῦ 1925 περιεγράφη ὑπὸ R. Vetschera ὁ κώδιξ Vindobonensis theologicus graecus 227 καὶ ὑπεδείχθη ἢ διὰ τὴν Κρητικὴν γραμματείαν τοῦ 16. αἰῶνος ἰδιαίτερα σημασία του¹. Ὁ κώδιξ οὗτος περιέχει μικρὰς θεολογικὰς πραγματείας καὶ διαφόρους ἐπιστολάς τοῦ μέχρι τῆς ὑπὸ R. Vetschera περιγραφῆς του ἀγνώστου Κρητὸς λογίου ἱερέως Γεωργίου Καλύβα, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ εἰς τὸν κώδικα εὐρισκόμενα στοιχεῖα ὁ Γεώργιος Καλύβας ἀπῆλθεν μικρὸς εἰς Ρόδον, ἐπανῆλθεν ἕξ αὐτῆς, ἔπειτα ἀπὸ τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, εἰς Κρήτην, ἐγκατεστάθη δὲ μονίμως εἰς Σητεῖαν, ὡς ἱερεὺς, διδάσκαλος καὶ κωδικογράφος, ἐκεῖ δὲ συνεκέντρωσεν εἰς ἑνιαῖον σῶμα τὰς θεολογικὰς πραγματείας καὶ ἐπιστολάς του εἰς τὸν ὑπὸ τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα κώδικα τὸν εὐρισκόμενον τώρα εἰς τὴν συλλογὴν κωδίκων τῆς Oesterreichische Nationalbibliothek τῆς Βιέννης². Πρόκειται περὶ ἀξιολόγου προσωπικότητος, ἀποτελούσης χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῶν προϋποθέσεων ἐκείνων ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος καὶ πέραν ἡ κρητικὴ λογοτεχνία καὶ ἡ Κρητικὴ σχολὴ τῶν κλασικῶν φιλολόγων καὶ τῶν θεολόγων. Ὁ εἰς ἀπομεμονωμένην πόλιν τῆς Σητείας ἱερουργῶν Γεώργιος Καλύβας ἀσχολεῖται μὲ θεολογικὰ ζητήματα, μελετᾷ κλασικοὺς συγγραφεῖς, συχνὰ δὲ ἀλληλογραφεῖ μὲ φίλους του ἀπὸ τὰς εἰς τὸν ὡς ἄνω κώδικα συμπεριλαμβανομένας ἐπιστολάς πρὸς τὸν Γεώργιον Καλύβαν ὑπὸ φίλων του, φαίνεται ὅτι ὁ Γεώργιος Καλύβας εἶχε κερδίσει τὴν συμπάθειαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν ἐκλεκτῆς ομάδος φίλων του. Ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἀλληλογραφία του μὲ τὸν μαθητὴν του Ἰάκωβον, τὸν ὁποῖον συμβουλεύει, ἐνθαρρύνει, παρηγορεῖ, ἐπιμόνως δὲ παροτρύνει εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας.

Πρὸς καλυτέραν γνωριμίαν τοῦ Γεωργίου Καλύβα δημοσιεύω κατωτέρω μερικὰς ἀπὸ τὰς εἰς τὸν κώδικα Vindobonensis theologicus graecus 217 συμπεριλαμβανομένας ἐπιστολάς του, εὐχαριστῶν θερμῶς τὸν διευθυντὴν χειρογράφων τῆς Αὐστριακῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης

*) Βλ. «Κρητικὰ Χρονικά» Ε', σ. 231 κ. ἑξ.

1) Vetschera R., Georgios Kalybas, Byzantinische Zeitschrift XXV, 1924, 51-59.

2) Πρβλ. Nessel D., Catalogus codicum manuscriptorum graecorum, Vindob. 1690, 324-25.

τῆς Βιέννης κ. Franz Unterkircher, ὅστις προθύμως μοῦ ἀπέστειλεν φωτογραφίας τοῦ κώδικος καὶ εὐγενῶς ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσιν ταύτην εἰς τὰ «Κρητικά Χρονικά».

1.

I.f 155 Πρὸς τὸν αὐτοῦ φοιτητὴν Ἰάκωβον.

Φίλιτε ἀδελφέ, ὑγιαίνοις ζῶντι καὶ αὐτῷ.

Ἀνέγγων ἡδέως τὴν σὴν ἐπιστολὴν καὶ οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις. Τῆς μὲν οὖν ἀγχινοίας δι' ἣν αὐτοδίδακτος οὕτως ἐπιστέλλεις, τῷ θεῷ χάρις, ἐξ οὗ πάντα τὰγαθὰ ἀπόνως τοῖς ἀνθρώποις προσγίνεται. Καὶ ὧ σὺ τε αὐτός πλείστας χάριτας εἰδέναί ὀφείλεις καὶ ἡμεῖς οἱ φίλοι. Δῶρον γὰρ σοι μέγιστον δεδώρηται, οὗ προσόντος μὲν τοῖς φιλομαθεῖσι πάντα ράδια, ἀπόντος δὲ οὔτε φιλοπονία, οὔτε διδασκαλίᾳ ὠφελεῖ. Ἐπεὶ οἱ ἐν σαρκὶ ζῶντες θεῷ ἀρεῖαι οὐ δύνανται. Τῆς δὲ περὶ ἐμέσον εὐγνωμοσύνης δι' ἣν ταῦτα φρονεῖς καὶ λέγεις, ἃ ἄλλοις ἂν εἶη προσήκοντα, | αἴτιος οὐκ
 155v αὐτός, οὔτε γὰρ τοιοῦτος, οἷον αὐτὸς διαγράφεις, οὔτ' αὐτὸς παρ' ἐμοῦ εὐεργετημένος τυγχάνεις· ἀλλὰ σὺ χρηστός ὢν καὶ φιλομαθῆς καὶ φιλάρετος· ὁ γὰρ τοιοῦτος φύσει πάντας φιλεῖ καὶ ἐπαινεῖ, ἀγαθοῦς εἶναι οἰόμενος, ἢ καὶ τούτοις παρακαλῶν ἐπ' ἀρετῇ— τοὺς γὰρ ἐπαινοὺς ἴσμεν τῶν ἐπαινουμένων τι κέντρον εἶναι εἰς ἀρετὴν—ἵνα τοιοῦτοι φανῶσιν οἷοι ἂν λέγωνται, φιλαληθεῖς τε τοὺς ἐπαινέτας ἀποδείξωσι. Ταῦτα τοι καὶ ἀσμένως ὑποφέρειν δεῖ καὶ μὴ θορυβεῖσθαι, εἰ καὶ μὴ τοιοῦτοι τυγχάνωσιν ὄντες· ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῖς διώκουσιν ἀφῶμεν· σὺ δὲ οὕτω φρόνει περὶ ἐμοῦ ὡς κἀγώ, ἵνα σύμφωνοι ὦμεν, τῆς δὲ φιλοπονίας τῶν λόγων ἀν-
 156 τέχεσθαι | παραινῶ· οὔτε γὰρ κρείττω ἐμπορίον ἐμπορεύσῃ, οὔτε ἀμείνω κόσμος ἀρετῆς καὶ λόγων· εὐφυῆς δ' ὢν ἀδικοῖης ἂν σαυτὸν τὰ μέγιστα παιδείας ἀποληφθῆς. Σπούδασον δὴ παντὶ σθένει καὶ τοῖς αὐτόθι σοφοῖς ὁμίλει καὶ γραμματικοῖς ἀκροῶ, ἐξ ἧς καὶ τ' ἄλλα μαθεῖν εὐχερές· καὶ τούτα πρὸς τὴν σὴν ἀγάπην ἐπιτροχάδην ὡς ἡμεδαπὸν ἐσχεδίασα. Χαῖρε γὰρ καὶ γράφε καὶ τοὺς φιλοῦντας ἄσπασαι.

2.

II. Ἦκε πάλιν ἡμῖν τὰ εἰωθότα, χαρίεντα μὲν καὶ εὐφραδῆ, οὐκ ἄνευ μὲν τῶν κατ' ἐμοῦ ἐγκωμίων. Τοῦτο γὰρ πεποίηκας, εἰδὼς τοὺς ἐπαινοὺς τεκμήριον μὲν φιλίας, παράκλησιν περὶ τὰ καλὰ, οἷς οὐ μόνον οἱ ἀνθρώποι βελτίους ἑαυτῶν γίνονται, ἀλλὰ καὶ
 56v ἄλλους ὧ | φελοῦσιν, ἵνα ἐπαινέται τύχωσιν· σὺ δὲ φύσει χρηστός γενόμενος ἔργοις τε καὶ λόγοις ἀμείβῃ τοῖς φίλοις, εὐγνώμονος ψυ-

χῆς καθῆκον ποιῶν καὶ πρὶν εὖ παθεῖν χάριτας ὁμολογούσης. Ὁ μὲν Ἀγαμέμνων δέκα συμφράδμοιας ὁμοίους τῷ Νέστορι προσήχετο ἔχειν, οἷς εὐχερέστερον τὸ Ἴλιον ἀλῶναι ἤλπιζεν. Ἐγὼ δὲ ἐξαίμην δέκα Ἰακώβους ὡς σοὶ ἐν Κρήτῃ εἶναι, οἷς ἢ τῶν Ἑλλήνων φωνὴ ἀνακαινισθεῖη. Σπούδα σον τοίνυν ὄση σοὶ δύναμις ἵνα ἐπιδοὺς καὶ ἄλλοις ὄφελος γένοιο. Ἔχεις γὰρ κίονα ἀστραβῆ τὸν ἱεράρχην Ἀρσένιον, ᾧ τὴν σὴν ἐστίαν ἀσφαλίσεις. Σὺ τε γὰρ εὐγνώμων ὢν ἄξιος τυχεῖν ὅτου ἂν δεηθεῖς, αὐτὸς ἐλευθέριος περὶ τοὺς σπουδαίους, φιλόσοφος ὢν καὶ | περιβόητος. Μὴ κατόκνει δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀφορῶν, ἀλλὰ τὸ κόσμιον ἐννοῶν καὶ τὸ τοῦ λόγου εὐγενὲς καὶ τίμιον· οἷος γὰρ εἴης τὴν τύχην, τὸ εἰδέναι ἄξιον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄμεινον ἐμοῦ λέγοντος δρᾶσεις, ἀπαξ τοῦ ποτίμου γευσάμενος.

3.

III. Φίλιτατε ἀδελφέ, ὑγαίνεις εὐτυχῶς ζῶντι τε καὶ αὐτῷ. Ἦκεν ἡμῖν τὰ σὰ χρόνια μὲν, ἥδιστα δὲ τῷ γὰρ παρὰ σοῦ ἀφῆχθαι καὶ τὸ σῆτως αὐτὰ ἐλλογίμως γεγράφθαι, ὥσπερ παρὰ τοῦ ταῖς μουσῆσαις κατόχου. Εἰ δὲ τοιαῦτα ἀμύητος ἐπιστέλλεις, τί ἂν ἐποίης μεμνημένος καὶ τοῦ νέκταρος ἐκείνου γευσάμενος. Χαίρων δὲ τῇ σῇ ἀγχινοῖα δι' ἣν σοφὸς φυνᾶ γενόμενος, τὰ μικρὰ ἐκεῖνα σπερμάτια
157ν αὐξείεις καὶ τοῖς λόγοις ἐνασχολούμενος παρὰ πάντων ὀνομάζῃ | ἐμφοροῦ δι' αὐτῶν καὶ ὡς κτῆμα ἀθάνατον καὶ τῇ ψυχῇ κόσμιον ὄντων, ἵνα τῶν πολλῶν διαφέρῃς. Λογικοὶ γὰρ ὄντες καὶ τοῦτο μόνον τῶν ἀλόγων διαφέροντες, εἰ καὶ σοφίας προσποιούμενοι πολλῷ καὶ τῷ λογικῷ διοίσωμεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω ποιήσεις σπουδαῖος ὢν καὶ πέρας ἄμεινον τῇ ἀρχῇ ἐπιθήσεις.

4.

XVII. Ἐπιστολὴ εἰς τὸν ἄγιον ἔξαρχον καὶ μέγα ρήτορα.
Αἰδεσιμώτατε ἐν κυρίῳ, δοσιώτατε, ἰσαγγελε, χρηστοθήθη, θεοδί-
δακτε· κῆρυξ καὶ ἔξαρχε οἰκουμενικέ, φωστῆρ τῆς θρηλίου, κύριε
171 Ἀντώνιος. Τοῦ θεοῦ δέομαι τοῦ ὑγαίνειν | σε κατὰ τὸν διπλοῦν ἀνθρωπον καὶ περὶ πάντων εὐοδοῦσθαι. Οὐκοῦν ὁ παρὼν ἱερεὺς τοῦνομα Κωνσταντῖνος, ὁ τὴν παροῦσαν κομίζων συλλαβὴν, ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δελφῆος δμαίμων μοι πέφυκεν, ὅστις ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς διὰ τινὰ συκοφαντίαν, ἣν ὑπέστη ἀδίκως διὰ ψιλῶν καὶ μόνον ρημάτων, μεσολαβοῦντος καὶ τοῦ φθόνου, παρὰ τινος ἀσέμνου καὶ μοχθηροῦς γυναικός, οὐ μόνον ἐταιρίδος κοὶ βεβακχευμένης ἐξ ἀπαλῶν γεγονυίας τῶν ὀνύχων, ὡς πάντες ἴσασιν, ἀλλὰ καὶ μοιχαλῖδος χρηματισάσης τὸ ὕστερον, ἣτις τὸν ἴδιον καταλιποῦσα

σύνευνον, προσεκολλήθη τινὶ τοῦ τῆς λαιᾶς ἀντεχομένου μερίδος
 171V διὰ τὸ ἀκόλαστον, ἃ, εἰ καὶ ἡμεῖς ταῦτα σιω | πῆσομεν, οἱ λίθοι
 σωρηδὸν κεκραζόνται· αὕτη γὰρ ἡ μαινὰς τὸ ἄτοπον τουτὶ γλώσ-
 ση δολία κατὰ τοῦ θύτου δολορραφήσασα μετὰ τινος, οὐ μόνον
 σώφρονος καὶ κοσμίας, ἀλλὰ καὶ προβεβηκυία, ἐξώρου καὶ παρ-
 ηλίκου ἐπέκειντο ἐνιαυτῶν τῶν ἐξήκοντα ἰσχνὴν τὸ σωματίον, ἐρου-
 τιδωμένην τὸ πρόσωπον καὶ τὸ δὴ μεῖζον καὶ χαλεπώτατον, ὅτι
 καὶ δυοῖν παιδίον, φεῦ, ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους ἀναδεξα-
 μένης βαπτίσματος — φροῖζον ἥλιε! — τοῖνυν ἐρεύνησον τὸ συμβάν
 καὶ τὸ γεγονός ἐπιμελῶς βασάνισον καὶ κατὰ τὰς τῶν ἱερέων μαρ-
 τυρίας τὰς πρὸς σε νῦν ἀφικομένας, τὸ κατ' ἄξιαν ἐκάστω ἀπό-
 ρειμον· δύνασαι γὰρ· ὅτι αἱ ἡνίαί τῆς ἀκραιφνοῦς ἡμετέρας ἁγίας
 πίστεως ἐν τῇ δρακὶ νῦν τῇ σῆ παρὰ τοῦ κρείττονος ὡς οἰκονό-
 μου πιστοῦ ἐνεπιστεύθησαν· ἀλλὰ καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῳ κυ-
 ρίῳ ἡμῶν Ἰωακείμ διὰ γραφῆς· τοῦτο σεσαρηνίτικην, ὅστις διὰ
 172 γραμμιάτων οἰκειοχείρων τὴν ἐξέτασιν γενέσθαι τοῦ | δράματος
 παρὰ τοῖς ἡμεδαποῖς ἱερεῦσι διετάξατο, οἵτινες διὰ τὸ τοῦ κρατοῦν-
 τος δέος οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ· καὶ περὶ μὲν τούτων
 ἀπόχρη.

5.

XVIII. Ἐντιμώτατε, χρησιμώτατε καὶ τῷ ὄντι σπουδαιότατε, ἡμῖν δὲ
 ἄγαν περιπόθητε κύριε Γεώργιε Καλύβα. Χαίροις καὶ εὐ ἔχοις, ὡς
 ἂν θεῶ αὐτὸς εὐξάιο, καταδοκῶν ἐξ αὐτοῦ ἀρωγὴν παρακλήσε-
 ως ψυχῆς τε καὶ σώματος καὶ ὑπερευχόμενος ἡμῶν φίλων ὄντων.
 Περιχαρῶς σου ἐδεξάμην τὰ γράμματα, δι' ὧν τὸ μὲν ἐχάρην, τὴν
 σὴν ὑγίειαν μεμαθεικῶς καὶ ἐφήσθην τῇ ἀγχινοῖᾳ τῶν λέξεων, τὸ
 δὲ ὅτι σε πολλῶν συμφορῶν καὶ κινδύνων ἔναγχος περικυκλωσάν-
 των, ρᾶσιτα ἐρρούασο, εἰς τὸ αὐτοῦ σε ὡς λύχνον φωτανγεία ἐν
 σκοτομαίνῃ τῆς τῶν αὐτόθι ἀγνωσίας ἐφάρασθαι, φωτίζονται ταῖς
 172V | τοῦ λόγου βολίσις ἐν θείῳ ζήλῳ οὐ πάντων μέντοι, ἀλλὰ τὰς
 τὸν Κύριον ζητούντων ψυχάς, νομοθετῶν, διδασκων, ἐσθ' ὅτε και-
 ροῦ καλοῦντος, καὶ ἀναπτύσσων τὰς θείας γραφὰς ἐπ' ἐκκλησίαις
 πρὸς τὴν τῶν ἐντυχανόντων διυαλέως ὠφέλειαν. Εἶεν. Κύριος φυ-
 λάττει σου τὴν λογίτητα. Ἐρροωσο, καὶ ἡμᾶς εἴτε παρόντας, εἴτ'
 ἀπόντας φίλει φιλοῦντας σε. Αντώνιος μοναχὸς τῆς τοῦ θεοῦ
 μεγάλης ἐκκλησίας, κῆρυξ καὶ ἔξαρχος πατριαρχικός.

6.

XXIII. f 175v Γεώργιος πρὸς τινὰ ἱερέα.

Εὐλαβέστατε ἐν ἱερεῦσι καὶ τετιμημένε δέσποτα, ἔμοι δὲ λίαν

176 ἡγαπημένε καὶ ἐν πλαξὶ καρδίας γεγραμμένε καὶ πεφιλημένε δι-
 δάσκα | λε· τοῦ θεοῦ δέομαι τοῦ ὑγιαίνειν τὴν σὴν ἀγιότητα κατὰ
 τὸν διπλοῦν ἄνθρωπον καὶ κατευοδοῦσθαι ἐπὶ πᾶσιν, οὗ τῷ ἔλεει
 καυτὸς ὑγιαίνω τῷ σώματι καὶ τοῦτο μετρίως· ἦσθην γὰρ ἐνηχοῦ-
 μενος παρὰ πᾶσι σχεδὸν τὸ φιλομαθέστατον καὶ τὸ ἐν λόγοις σοι
 πολυσοφύδαστον· καὶ τοῦτο εἰκότως δρᾶς· ἐπέπερ τοὺς πολυτελεῖς
 μαργαρίτας διὰ παντὸς ταῖν χεροῖν ἐπιφέρεις καὶ τούτους πρὶξ κα-
 τέχεις, οἵτινες πάσης λέξεως πεζῆς τε καὶ ἑμμέτρον τυγγάνετον θέ-
 μεθλοι, οὐ μόνον τῶν ἀλιέων καὶ παντὸς θείου διδασκάλου, ἀλ-
 λά καὶ τῶν θύραθεν. Γνωστὸν ἔστω τῇ σῇ ἀγιότητι, ἐξ ὅτου τῶν
 176v ἡμετέρων οἰκίῶν τε καὶ προαυλίων ὁ τοῦ Ἰσμαὴλ ἡμᾶς | ἀπῆλα-
 σε σκύμνος, ἐεχειρίαν τοῖς ἐμοῖς οὐκ ἔδωκα ποσίην, οὐδὲ τοῖς βλε-
 φάροις ἔπνον εἰς κόρον, ἀλλὰ σὺν τῇ βοηθῷ καὶ φιλιτάτοις τόπον
 ἐκ τόπου καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας καὶ ὄρεσι κρاناέσι καὶ δυσβάτοις
 τόποις, λιμῶν καὶ δίψει πιεζόμενος ἄκρα, μέχρις οὗ κατηντήσαμεν
 εἰς κώμην τινὰ Ὁρεινὴν καλουμένην, κώμην οὐ μόνον τῶν ἀναγ-
 καίων ἐπιδεῆ, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐδωδίμου. Δι' ὃ δεῖ ἡμᾶς τὸν θε-
 ὸν εὐχαριστεῖν καὶ δοξάζειν ἐπὶ τοῖς παρ' ἐλπίδα συμβεβηκόσιν,
 ὅτι, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον ἐπαίδευσεν ἡμᾶς διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν
 καὶ τῶν προσόντων αὐθις ἐψίλωσεν, ἀλλὰ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδω-
 κεν. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς ἀλλήλους ἰδεῖν καὶ τρυφήσαι πνευματι-
 κῶς ὡς θεῶ φίλον καὶ συνεῖναι ἕως οὗ ὃ ἄπειρος ἐκεῖνος αἰὼν
 ἡμᾶς διαδέξεται, ὃ διαστήματι χρόνου καὶ ἡλίου φορᾶ μὴ μετρού-
 μενος.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω δημοσιευομένων ἐπιστολῶν αἱ τρεῖς πρῶται ἀπ-
 ευθύνονται ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καλύβα πρὸς τὸν μαθητὴν του Ἰάκω-
 βον, ὁ ὁποῖος μελετᾷ τὴν ἑλληνικὴν γραμματείαν. Ἡ ὥραία εὐχὴ τοῦ
 Γεωργίου Καλύβα: «Ἐγὼ δὲ εὐξαίμην δέκα Ἰακώβους ὡς σοὶ ἐν Κρή-
 τη εἶναι, οἷς ἢ τῶν Ἑλλήνων φωνὴ ἀνακαινοσθείη», ἐπραγματοποιήθη
 ὀλίγον ἀργότερον εἰς αὐτὴν αὐτὴν τὴν Σητεῖαν, διὰ τῆς δημιουργίας
 τοῦ «Ἐρωτοκρίτου». Ἡ τετάρτη ἐπιστολὴ εἶναι συστατικὸν συνοδεῦον
 τὸν ἀδελφὸν τοῦ Γεωργίου Κωνσταντῖνον, ἱερέα καὶ αὐτὸν, ὅστις προ-
 κείται νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν ἔξαρχον τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντι-
 νουπόλεως Ἀντώνιον δι' ὑπόθεσίν του· δὲν εἶναι σαφὲς περὶ τίνος
 ἀκριβῶς πρόκειται. Φαίνεται πάντως ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἔπεσε θῦμα
 «σουχλικῶν» δύο γυναικῶν. Ἡ πέμπτη ἐπιστολὴ εἶναι ἀπάντησις τοῦ
 ἐξάρχου εἰς τὸ συστατικὸν τοῦ Γεωργίου. Ἐνδιαφέρον βιογραφικὸν
 ἔχει ἢ ὡς ἕκτη δημοσιευομένη ἐνταῦθα ἐπιστολή. Ἡ κώμη «Ὁρει-
 νὴ» εἰς τὴν ὁποίαν κατέφυγεν ὁ Γεώργιος Καλύβας εἶναι ἀναμφιβό-

λως κόμη εφρισκομένη εις την ανατολικήν πλευράν του Ἰωάννη τῆς Σητείας.

14

ΜΝΕΙΑΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΓΚΑΡΑΘΟΥ

Ἐἰς χειρόγραφον περιέχον τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου μετὰ σχολίων τοῦ ἐκ Καισαρείας Ἀνδρέου, εφρισκόμενον δὲ εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην, ἀναγινώσκειται τὸ ἀκόλουθον σημείωμα: *αφλβ' νοεμβροί. ιη' αὕτη ἡ βίβλος ἀφιερῶθη εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον τὴν ὑπὸ μαζομένην ἀγκάραθο ἐξ ἐμοῦ κλήμεντος μοναχοῦ καὶ ἀμετανοήτου· καὶ ὁ βουληθεὶς ἐξῶσαι καὶ ἀποξενῶσαι τῆς τοιαύτης ἀγίας μονῆς, ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν ἱεροσῦλων ὁμοίως τῶν ἀγίων πατέρων.* Ἀνεξαργτήτως τοῦ προβλήματος, ἂν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Κλήμης ἦτο καὶ ὁ γραφεύς, ὄχι μόνον ὁ δωρητὴς τοῦ χειρογράφου [καὶ περὶ οὗ ἰδέ G. Castellani, *Catalogus codd. gr. bibl. D. Marci Venetiarum (Venetiis MDC-CCLXXXV)* 43 καὶ 81 καὶ Vogel-Gardthausen, *Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance* (Leipzig 1909) 232, 6], ἢ χρονολογία τῆς ἀφιερώσεως ἔχει σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς. Τὸ σημείωμα παρατίθεται κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Castellani, ἐνθ' ἄνωτ.

Ἐπίσης εἰς χειρόγραφον ἀποκείμενον εἰς τὸ British Museum καὶ περιγραφόμενον εἰς *Catalogue of additions to the manuscripts in the British Museum in the years 1888-1893* καὶ φέρον τὸν ἀριθμὸν 34.060 διασώζεται σημείωμα περὶ τοῦ θανάτου εἰς τὴν μονὴν Ἀγκαράθου τῶν μοναχῶν Νήφωνος, τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1559, καὶ Γερμανοῦ, 10 Ἰανουαρίου 1572. Ἴδε ἐνθ' ἄν. σ. 182. Τὸ σημείωμα ἐπὶ τοῦ χειρογράφου ἔχει ὡς ἀκολούθως:

† αφρνθ' σεπτ(εμβ)ρ(ίου) ιη'. ἐκοιμήθη ὁ αἰοιδιμος καὶ σεβασμιώτατος ἐν ἱερο(μονά)χοις καὶ πνευματικοῖς | π(α)τράσι κύρ νήφων ὁ πρωτοκαθηγού(με)νος τῆς θείας καὶ ἱερᾶς μονῆς τῆς ὑπ(ερα)γ(ίας) Θε(οτό)κου | τῆς ἀγκαράθου καὶ ὁ θ(εὸ)ς μακαρίσει καὶ ἀναπαύσει αὐτόν, ἐνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται.

† αφοβ' Ἰανουα(ρίου) ι' ὥρα δὴ τῆς νυκτὸς ἡμέρα γη . ἐκοιμήθη ὁ μακαριώτατος | καὶ πανοσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατράσι κύρ γερμανὸς | ὁ καθηγούμενος τῆς σεβασμίας καὶ εὐαγεστάτης μονῆς τῆς ὑπ(ερα)γ(ίας) Θε(οτό)κου | τῆς ἀκροάνθου καὶ ὁ θ(εὸ)ς μακαρίσει αὐτόν ἐνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ